

Äri ja vagadus: Lutke van Minden ja tema pärandiloend

Anu Mänd*

■ 1523. aasta jaanuari lõpus pandi Tallinna rae käsul kirja Lutke van Mindenile kuulunud maine vara, täpsemalt esemed, mis asusid tema eluruumides, põõningul ja keldris.¹ Pärandiloendi koostamine võeti ette erinevatel põhjustel, näiteks kui kadunuke oli siit ilmast lahkunud testamenti tegemata ja tema pärandi osas oli tekkinud pärijate vahel vaidlusi või kui kadunukesel polnudki linnas pärijaid või kui temast jäid maha suured võlad, mistõttu oli vaja tema vara üles kirjutada, hinnata ja maha müüa. Milline neist variantidest Lutke puhul kehtis, sellest tuleb juttu edaspidi.

Pärandi- ehk varaloendid on erakordselt põnevad allikad, mis annavad võimaluse piiluda vastava ajastu inimeste kodudesse ja esemelisse maailma, saada selle kaudu aimu nende argielu mitmesugustest tahkudest, aga ka vaimsetest harrastustest. Tallinnast on pärandiloendeid massiliselt säilinud alates 16. sajandist, ent need on valdavalt läbi töötamata ja avaldamata,² süsteemselt on publitseeritud vaid 18. sajandi omi.³

Mis teeb aga Lutke van Mindeni ja tema pärandiloendi nii huvitavaks või oluliseks, et seda dokumenti ja meest ennast tasuks pikemalt lahata? Eelkõige see, et Lutke viimased eluaastad langesid intrigeerivasse aega, kui keskaegse Liivimaa suurematesse linnadesse olid jõudnud esimesed reformatsiooniilmingud ja et see põnev üleminekuperiood kajastub ka tema materiaalses pärandis. Nimelt leidis Lutke kodus nii katoliiklikke harduspilte ja -esemeid kui ka evangeelset kirjavara. Iseenesest ei saa seda ju 1520. aastate alguse kontekstis pidada eriti üllatavaks, ent arvestada tuleb, et tegu on ühe varaseima pärandiloendiga, milles üleminekuaja iseärasused ja isikliku hardusega seotud asjademaailm ilmikust linnakodaniku tasandil kajastuvad. Veel üks põhjus Lutkel pikemalt peatuda on asjaolu, et tegemist oli nii-öelda keskmise kaliibriga kaupmehe ja laevaomanikuga. Temasugused pole uurijate tähelepanu eriti pälvinud, sest väike- ja keskaupmehed on paratamatult jäänud linna majanduses ja poliitikas tooni andnud raehärrade ja suurkaupmeeste varju. See, et lisaks kaupmeeste eliidile pakub ka vähem edukate elukäik mõndagi uut ja huvitavat tolleaegsete tallinlaste äri- ja eluolukorra kohta, peaks loodetavasti alljärgnevast selguma.

Esmalt tuleb aga mainida, et Lutke van Mindeni pärandiloend, õigemini küll selles nime- tatud kunstiteosed, on uurijate tähelepanu pälvinud ka varem, juba 1990. aastate lõpust. Paraku figureerib ta erialakirjanduses vale nime all – Lydeke van Wynd. Tegu on lugemis-

* Anu Mänd (1968), PhD, Tallinna Ülikool, Ajaloo, arheoloogia ja kunstiajaloo keskuse vanemteadur, anu.mand@tlu.ee

¹ Tallinna Linnaarhiiv (TLA), f. 230, n. 1, s. Bt 1, fol. 34r–36r. Magistraadi fondi 1. nimistu arhivaalidele on edaspidi viidatud vaid säiliku numbriga.

² Pia Ehasalu on kogunud 16.–17. sajandi varaloenditest infot maalide ja graafika kohta, tema hinnangul on 16. sajandist säilinud 652 loendit. P. Ehasalu. Maalid ja graafika tallinlase elamus 16. ja 17. sajandil. – Acta Historica Tallinnensia 1997, nr. 1, lk. 54, 57. Avaldatud on Hinrick Mundericki pärandiloendi (1527) tõlge: Tallinna ajaloo lugemik. Dokumente 13.–20. sajandini. Koost. T. Kala jt. Tallinn, 2015, lk. 116–118.

³ Ainuüksi kaupmeeste varaloendeid on kolme köite jagu: Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute in Tallinn 1702–1750. Bearb. v. R. Pullat. Tallinn, 1997; Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute in Tallinn. Bd. 2, 1752–1775. Bearb. v. R. Pullat. Tallinn, 2002; Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute in Tallinn. Bd. 3, 1777–1800. Bearb. v. R. Pullat. Tallinn, 2004.

veaga,⁴ mis paraku on sellisel kujul jõudnud ka hiljutistesse Eesti ja Tallinna keskaja ajalugu käsitlevatesse koguteostesse.⁵ See omakorda on seni takistanud kindlaks tegemast, kes „Wynd“ elukutselt või sotsiaalselt seisuselt oli, sest sellenimelist isikut 16. sajandi Tallinna kodanike hulgas ei leidu.

Andmete kogumisel Lutke van Mindeni, nagu paljude teistegi keskaegsete inimeste kohta tuleb mõistagi silmas pidada nime, eriti liignimede erinevaid kirjutusviise allikates. Lutke (ka Ludeke, Lutteke) puhul on neid siiski võrdlemisi vähe. Tallinna linnaraamatutes ning mustpeade ja Suurgildi vendaderaamatutes esineb tema liignimi enamasti kujul Mynden/Minden, vahel ka Menden. Viimase nime all on Tallinna Linnaarhiivi kataloogi kantud tema kolm kaupmeheraamatut.⁶

Tallinna allikatesse jõuab Lutke, nagu paljud teisedki sisserännanud kaupmehed, alles Mustpeade vennaskonna liikmena, seega juba täisealise noormehena. Esimest korda esineb ta nimi mustpeade 1508. aasta vastlajootudel osalejate nimekirjas.⁷ Järgnenud kuue aasta jooksul võttis ta jootudest osa enam-vähem regulaarselt, puududes vaid neljalt. Muuhulgas ei nimetatud teda terve 1511/12. aasta talve, mis võib osutada sellele, et ta viibis pikemal kaubareisil. Viimast korda pidutses ta mustpeana 1514/15. aasta jõulujuotudel,⁸ kusjuures samade jootude lõpus võeti ta Suurgildi ja Lauagildi liikmeks.⁹ Kodanikuvande andis Lutke van Minden 1515. aasta Püha Viktori päevale järgnenud reedel (12. oktoobril).¹⁰ Ei Mustpeade vennaskonnas ega Suurgildis langenud Lutkele osaks ühtegi tähtsamat ülesannet või ametiposti, võiks öelda, et ta kuulus nii-öelda halli massi hulka. Seetõttu pole ka üllatav, et temast ei saanud raehärrat.

Kust kohast Lutke Tallinna oli saabunud, siinsetest allikatest ei selgu. Tema lisanimi viitab küll Mindeni linnale Vestfaalis, ent see ei pruugi tähendada, et ta tingimata sealt pärines, sest 15. ja 16. sajandi vahetusel olid liignimed juba hakanud muutuma päritavateks perekonnanimedeks. Pole siiski välistatud, et Lutke esivanemad olid pärit Vestfaali piirkonnast. Sama hästi võisid nad aga pärit olla ka Lübeckist, kus 15. sajandil elas arvukalt Mindeneid ja van Mindeneid¹¹ ning kus aastatel 1433–1462 kuulus raadi Gerhard (Gert) van Minden, kes tõusis koguni bürgermeistriks.¹² 15. sajandi Tallinnas pole Lutkega sama või sarnast liignime kandvaid inimesi elanud, 16. sajandi alguskümnendest on küll teada palgasõdur Ernst von Minden, kellega Lutkel aga teadaolevalt mingeid sugulus- ega muid sidemeid polnud.¹³

Pere

Selles, et üks Tallinna sisserännanud kaupmees linna kaubandus- ja ühiskondlikku ellu paremini sulanduks, mängis lisaks Mustpeade vennaskonnas ja Suurgildis äriliste ja isiklike side-

⁴ P. Ehasalu. Maalid ja graafika tallinlase elamus, lk. 60. Vt. ka P. Ehasalu. Rootsiaegne maalikunst Tallinnas 1561–1710. Produktsioon ja retseptioon. Doktoritöö. Tallinn, 2007, lk. 214.

⁵ Eesti ajalugu II, Eesti keskaeg. Koost. ja toim. A. Selart. Tartu, 2012, lk. 367; Tallinna ajalugu I, 1561. aastani. Koost. ja peatoim. T. Kala. Tallinn, 2019, lk. 351 (kordustrükist on Wyndi nimi eemaldatud).

⁶ TLA, s. Af 29–31. Vt. G. v. Hansen. Katalog des Revaler Stadtarchivs. Reval, 1896, lk. 44 (siin Af 27, 29 ja 29b; säilikute numbreid on arhiivi korrastamise käigus hiljem muudetud).

⁷ TLA, f. 87, n. 1, s. 21a, pag. 48.

⁸ TLA, f. 87, n. 1, s. 21a, pag. 85.

⁹ TLA, f. 191, n. 2, s. 15, pag. 55; vt. ka s. 1, fol. 58r.

¹⁰ Das Revaler Bürgerbuch 1409–1624. Hrsg. v. O. Greiffenhagen. Reval, 1932, lk. 42, nimi kujul Lutke van Mynden.

¹¹ G. Meyer. „Besitzende Bürger“ und „elende Sieche“: Lübeck's Gesellschaft im Spiegel ihrer Testamente 1400–1449. Lübeck, 2010, nimeregister lk. 428–430.

¹² E. F. Fehling. Lübeckische Ratslinie von den Anfängen der Stadt bis auf die Gegenwart. Lübeck, 1925, lk. 9, 72–73, nr. 519.

¹³ J. Kreem. Ernst von Minden, palgasõdur. – T. Kala, J. Kreem, A. Mänd. Kümme keskaegset tallinlast. Tallinn, 2006, lk. 259.

mete sõlmimisele oma osa kindlasti ka abiellumine. Lutke võttis naiseks Tallinna kaupmehe Bernt Cleveri (Klever)¹⁴ tütre, abielludes seega oma sotsiaalsesse ringkonda.

Lutke abikaasa nimi oli kas Elseke (Elsa) või Ilseke (Ilse), allikates esinevad mõlemad nimekujud. Kuna Bernt Clever nimetab oma testamendis (20. nov. 1511) tütart Elsekeseks,¹⁵ on ka siinses kirjatükis jäädud selle juurde. Testamendist selgub muu hulgas, et Elseke oli sündinud Bernti esimesest abielust. Elsekesele langes osaks kopsakas pärandus: elumaja, mis oli olnud tema ema kaasavaraks, linnamüüri ääres asuv kiviait, majapidamistarbed, tema kadunud ema rõivad, ehted, voodi, hõbevaagnad ja 200 marka sularaha. Kõik see, eriti aga maja ja ait, lisas tütarlapsele pruudina kindlasti atraktiivsust, eriti ühe sisserännanud kaupmehe silmis nagu Lutke, kel endal ei pruukinud veel olla võimalust või vahendeid linnas kinnisvara soetada. Millal Lutke ja Elseke abiellusid, pole teada, ent ilmselt toimus see 1515. aasta paiku, kui Lutkest sai Suurgildi liige ja kodanik. Viru tänava (*lemestrate*) maja, mille Elseke kaasavaraks sai, kirjutati Lutke nimele 31. juulil 1517.¹⁶ Sellised tehingud kanti linna kinnistusraamatusse enamasti tagantjärele, mistõttu pulmad võisid toimuda juba tükk aega varem kui 1517. Lutke maja asus Viru värava ja raehärra Mathias Depholti maja vahel, Viru ja Müürivahe tänava nurgal. Tänapäeval kannab see aadressi Viru 22. Lisaks majale kirjutati Lutke nimele ka väljaspool linnamüüri asunud aed, küün ja puukuur.¹⁷ Linnamüüri-äärset kiviaita pole selles sissekandes küll märgitud, aga ilmselt käis see elumaja juurde, sest Lutke arvepidamises on aita nimetatud.¹⁸

Vahemärkusena võib mainida, et Lutkel ja tema naisel tuli Elsekesele määratud liikuva vara kättesaamise või endale jätmise nimel veel tükk aega vaeva näha, sest Bernt Cleveri teisest abielust sündinud lapsed (neid oli kaks) leidsid isa testamendi olevat ülekohtuse ja püüdsid Elsekeselt ehteid, köögitarbeid ja muid paremaid asju endale nõutada.¹⁹ Vaidlusaluste esemete hulgas on nimetatud näiteks Püha Jüri ripatsiga ketti, mis osutab, et tegu pidi olema ihaldusväärse ehte ja hardusesemega. 1518. aasta jaanuaris püüti tüli esmalt lahendada gilditoas (s. t. Suurgildi majas), seejärel aga viidi asi rae ette, kus lõpuks kokkuleppele jõuti ja Elseke võis oma emale kuulunud ehted, rõivad ja muud väärtesemed siiski endale jätta. Elsekest esindasid tüliküsimuses tema abikaasa Lutke ja tema endine eestkostja raehärra Albert Vegesack, Cleveri teisest abielust sündinud lapsi aga Hinrick Michels ja Asmus Glint (Klynt).²⁰

Lutkel ja Elsekesel oli vaid üks laps, tütar Anneke. Hiljemalt 1522. aasta aprilliks oli Lutke jäänud leseks. Võimalik, et tal endal oli samuti tervise- või muid muresid, mis sundisid teda mõtlema võimalikule peatsele surmale ja oma alaealise lapse heaolule. Igatahes lasi ta 1522. aasta 26. aprillil rae ees kinnitada oma tütrele kaks eestseisjat ja kirjutada üles tütrele minev pärandiosa.²¹ Annekese eestseisjateks said Hans van der Herde ja Thomas Vegesack. Nähtavasti olid nad Lutke silmis piisavalt usaldusväärsed inimesed. Thomase puhul võis oma osa mängida ka asjaolu, et tema isa, bürgermeister Albert Vegesack oli olnud Lutke äia Bernt Cleveri testamenditajate hulgas.²² Vegesacki valik osutus Lutkel tõepoolest õnnestunuks,

¹⁴ Cleveri kohta vt. T. Derrik. *Das Bruderbuch der Revaler Tafelgilde (1364–1549)*. Marburg, 2000, lk. 286–287 (siin ja edaspidi on viidatud veebiväljaandele).

¹⁵ TLA, f. 230, n. 1-IIIb, s. 67; R. Seeberg-Elverfeldt. *Testamente Revaler Bürger und Einwohner aus den Jahren 1369 bis 1851*. Revaler Regesten III. Göttingen, 1975, lk. 112, nr. 107.

¹⁶ TLA, s. Aa 35b, fol. 179r; s. Af 30, fol. 3r.

¹⁷ Kinnistusraamatu ühes varasemas sissekandes on Viru värava ees asunud aeda kirjeldatud Lutke omana juba 1515. aasta oktoobris (TLA, s. Aa 35b, fol. 173r), mis viitab, et Lutke ja Elsekese pulmad olid selleks ajaks juba toimunud.

¹⁸ TLA, s. Af 29, fol. 26r.

¹⁹ TLA, s. Aa 7, fol. 148r; s. Af 29, fol. 45v–46r.

²⁰ TLA, s. Aa 7, fol. 148r. Asmus Glint (ka Klynt) oli Uus-Pärnu raehärra ja Tallinna Suurgildi liige, vt. A. Mänd. *Suurgildi ajalugu kuni Liivi sõjani*. – Tallinna Suurgild ja gildimaja. Peatoim. T. Liibek. Tallinn, 2011, lk. 41.

²¹ TLA, s. Aa 7, fol. 181v (*Quasimodogeniti* pühapäevale eelnev laupäev, mis tol aastal langes 26. aprillile).

²² R. Seeberg-Elverfeldt. *Testamente Revaler Bürger*, lk. 112, nr. 107.

sest Thomas valiti kahe ja poole aasta pärast (1524) samuti raadi ja veel paari aasta pärast (1526) bürgermeistriks, seega tõsis ta linna mõjukaimate meeste hulka.²³

Nagu öeldud, lasi Lutke 1522. aastal linnaraamatusse kirja panna vara, mida Annekese eestseisjad pidid haldama ja millest tütre täisealiseks saades pidi kujunema tema kaasavara: aed koos kolme küüniga, Annekese kadunud ema rõivad ja hõbeehted, mis kaalusid kokku 13 marka ja 7 loodi, samuti viis kuldsõrmust, mis kaalusid 15 kuldnat,²⁴ mõned kannud, graapenid ja potid, pruulimismõõ ja selle jalg, (riide)kirst ja kirjutuslaud (*cumphor*), pruudivoodi koos kõige selle juurde kuuluvaga (ilmselt sulekott, padi, tekk ja voodipesu) ja veel teinegi voodi koos kõige selle juurde kuuluvaga.²⁵ Voodite kohta lisati veel märkus, et need olid sama heas seisukorras kui siis, kui Lutke need koos Annekese kadunud emaga omandas.

Ehkki vormiliselt pole sisu testamendiga, kindlustas Lutke siiski oma tütre tuleviku nii hästi, kui tal tol hetkel võimalik oli. Huvitava kombel ei mainita selles linnaraamatu sissekandes Lutke elumaja, aita, laeva, kaupu ega sularaha. Selle põhjustest tuleb lähemalt juttu tagapool. Pole ka teada, kas Lutke jõudis teha testamendi, sest sellesama 1522. aasta jooksul ta suri ja tema testamenti pole säilinud.

1523. aasta jaanuaris koostatud pärandiloendis Lutke tüdruku ei mainita, aga see polnud ka dokumendi eesmärk. Igal juhul oli Anneke kindlasti elus veel 1538. aasta 16. mail, kui tema eestseisjad, raehärra Thomas Vegesack ja Hans van der Herde müüsid Viru värava ees asunud aia ja küünid Bertolt Kulle nimelisele kaupmehele.²⁶

Äri

Lutke van Mindeni tegevusele kaupmehe ja laevaomanikuna heidavad valgust tema kolm säilinud kaupmeheraamatut: võlaraamat 1510–1521 (TLA kataloogis 1514–1518), arveraamat 1517–1522 ja võlaraamat 1518–1522 (ill. 1).²⁷ See, et ühelt kaupmehelt on säilinud mitu äri- raamatut, on isegi Tallinna hästi säilinud keskaegset arhiivi arvestades küllaltki erandlik. Kui jätta kõrvale 15. sajandi alguskümnenditel tegutsenud vennad Veckinghusenid, siis Lutkega enam-vähem samal ajal või paar aastakümnet hiljem tegutsenud kaupmeestest on mitme äri- raamatuga esindatud vaid Hans Selhorst, Helmich Ficke, Jasper Kappenberg ja Tonnis Smidt. Kõik nad olid Lutkest tunduvalt laiemas geograafilise haardega ja ärilises mõttes edukamad, mis võib olla põhjuseks, miks just neile keskendus omal ajal Gunnar Mickwitz, kelle sulest pärineb Tallinna 16. sajandi esimese poole kaubandust ja kaupmeheraamatuid käsitlev fundamentaalne teos.²⁸ Kurioosel kombel ei pidanud Mickwitz Lutket isegi mainimise vääriks, rääkimata tema äri- raamatute analüüsist. Viimane ei mahu paraku ka käesoleva kirjatöö raamidesse, mistap on järgnevalt antud vaid lühiülevaade Lutke peamistest kaupmehe- miskohtadest, klientidest ja kaubaartiklitest.

Selgub, et Lutke ise või ta abilised on regulaarselt purjetanud Soome (*Vynlant*) ja Rootsi, sihtkohtadeks Viiburi (*Wyborch*), Turu (*Åbo*), Porvoo (*Borga*), Pernaja, Raasepori, Gotland ja Stockholm (*Holm*).²⁹ Harvem on tee viinud Kopenhaagenisse, Helsingõri, Gdańskisse ja

²³ Thomas Vegesack kandis 1524/25. aasta jõulujuotudel Suurgildi liikmeks astudes juba tiitlit *her*. TLA, f. 191, n. 2, s. 15, pag. 143; s. 1, fol. 60r. Raes oli ta vähemalt 1545. aastani. Vt. tema kohta: T. Derrik. Das Bruderbuch der Revaler Tafelgilde (1364–1549), lk. 219–220.

²⁴ Ilmselt peeti silmas Reini ehk kuldkuldnat, mille kaal oli sel ajal 3,278 grammi. See teeb 5 sõrmuse kogukaaluks u. 49 g. ehk keskmiselt 9,8 g. sõrmuse kohta. Tänan abi eest Ivar Leimust.

²⁵ TLA, s. Aa 7, fol. 181v.

²⁶ TLA, s. Aa 35b, fol. 181v. Bertolt Kulle, pärit Saaremaalt (*Oziliensis*), sai Tallinna kodanikuks 1508 (Das Revaler Bürgerbuch 1409–1624, lk. 40), Suurgildi astus 1517/18. a. jõulujuotudel (TLA, f. 191, n. 2, s. 15, pag. 85).

²⁷ TLA, s. Af 29, Af 30, Af 31.

²⁸ G. Mickwitz. Aus Revaler Handelsbüchern. Zur Technik des Ostseehandels in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts. Helsingfors, 1938.

²⁹ TLA, s. Af 29, fol. 2r, 5v, 7r, 18v, 24v, 26r, 28r, 42v, 57r, jt.; s. Af 31r, fol. 1r, 2v, jt.

Lübeckisse.³⁰ Liivimaalt välja vedas Lutke lina, linna-seid, rukist, nahku ja karusnahku, vaha ja kala (räim, haug). Lübeckist ja Gdańskist ostis ta peamiselt soola, kangaid (kalev, linane riie) ja heeringaid, aga ka magusaid lõunamaiseid veine (malvasiir, romenii, basterd, Poitou' vein), Hamburgi õlut, maitseaineid (tüümian) ja muud. Soome ja Rootsi linnadest varus ta lõhet, traani, võid, villa, lehmanahku, toorrauda ja vaske.

Arveraamatutes leiduvate nimede hulgas on nii Lutke enese abilisi (*junge, geselle*), keda ta Tallinnast enda asemel kaubareisidele saatis, kui ka sihtpunktides tegutsenud äripartnereid, abilisi ja kliente. Viimaste hulgas on mõistagi palju Skandinaavia ja Soome nimesid. Näiteks Viiburis ajas ta asju Erik Paelsoni ja laevnik Ton (ka Toen, Tunne) Eriksoniga, Porvoos Jons Jonseni ja Erik Lyllega, Helsingøris aga Olef Anderseni ja Nils Michelseniga.³¹ Lisaks oli Helsingøris tema klientide hulgas ka sealne kirikuõpetaja Jacop, kellele Lutke müüs õlut, võid ja Amsterdami kalevit.³²

Juba vähemalt 1510. aastast oli Lutke väikelaeva – kuudi (*schute*) – omanik: sama aasta juulis müüs ta poole parasjagu Gdańskis asuvast kuudist 40 marga eest Hans Andersenile.³³ Selle kõrval pidi tal olema ka teine alus, sest 1512. aasta nelipühade paiku müüs ta poole laevast (*schep*) 50 marga eest Kersten Hutte-rockile Lübeckist.³⁴ Hinda arvestades ei saanud tegu olla eriti suure laevaga,³⁵ ent Lutke arvepidamises on 'kuudi' ja 'laeva' vahel alati vahet tehtud. 1510. aastate esimesel poolel, kui Lutke oli veel poissmees ja mustpea, seilas ta ise tihti kaubareisidel kaasas, viibides Stockholmis, Lübeckis ja Preisimaal.³⁶ Hiljem, Tallinna kodaniku, abielumehe ja Suurgildi liikmena jäi ta paikseks, saates kaubaga koos teele oma abilisi.

Liivimaa-siseselt on Lutke kaubelnud Narvas, Riias ja Pärnus.³⁷ Narvas on ta venelastelt, sh. 1522 veebruaris Iwan Suygalt, ostnud karusnahku, vahetuskaubaks kalev ja heeringad. Riiga on ta transportinud võid, Pärnusse veini (malvasiiri). Kaupa on ta teinud ka eesti nimesid kandvate meestega, kes võisid olla talupojad. Lina on ta kokku ostnud Matyas Rutywerilt, soola ja potte müünud Jurgen Rutteverele ja Matias Murrikallele.³⁸ Järva foogti kupjalt ostis ta 1522. aastal linnaseid.³⁹

Mõistagi ajas Lutke äri ka oma kodulinna kaupmeestega, tuntumad nende hulgas Hans Selhorst, Hans Pepersack, Helmich Ficke ja Heise Patiner.⁴⁰ Fickele, Selhorstile, Patinerile

Lutke van Mindeni võlaraamat, 1518–1522. TLA, s. Af 30. Foto: Anu Mänd

³⁰ TLA, s. Af 29, fol. 41r–v, 50v, 51v–52v, 55v; s. Af 31, fol. 1r–2r.

³¹ TLA, s. Af 29, fol. 1v–2r, 28r, 29v, 32r–v; s. Af 31, fol. 1r–v.

³² TLA, s. Af 31, fol. 1v–2r: *her Jacop kerck her tho Helsingen*.

³³ TLA, s. Af 29, fol. 5r.

³⁴ TLA, s. Af 29, fol. 22r, vt. ka fol. 41v (1513).

³⁵ Laevade hindade koht vt. I. Leimus. Hinnad ja elatustase. – Tallinna ajalugu I, lk. 339.

³⁶ TLA, s. Af 29, fol. 7r (*so seghelde ick van deme Holme*), 22r, 41v.

³⁷ TLA, s. Af 29, fol. 3v, 4r, 36v, 58r–v.

³⁸ TLA, s. Af 29, esikaane sisekül, fol. 6v, 7v, 25v. Võimalik, et Rutywer ja Ruttever viitavad Rutikvere külale.

³⁹ TLA, s. Af 31, fol. 6v.

⁴⁰ Vt. nende kohta: T. Derrik. *Das Bruderbuch der Revaler Tafelgilde (1364–1549)*, lk. 150–152, 190–193, 303–304, 321–322; C. Jahnke. *Zum Nutze der guten Stadt Reval. Hans Selhorst, ein Revaler Kaufmann und Ratsherr zu Beginn des 16. Jahrhunderts.* – Vana Tallinn XVI (XX), 2005, lk. 88–107.

ja teistele kaupmeestele on ta näiteks 1521. aastal müünud lõhet, Selhorstile samal aastal ka härjanahku ja hülgepekki, ostes temalt omakorda mitmesuguseid eri värvi kangaid (kalevit ja atlasi).⁴¹ Raehärra Patiner müüs aga Lutkele 1519. aastal 27 siga ja ostis temalt lõhet ja haugi.⁴²

Lutke regulaarsete kaubapartnerite-klieentide hulgas Liivimaal oli Kursi komtuur Hermann Overlacker (ametis 1518–1524).⁴³ Lutke ostis temalt aastas umbes 2 lasti linnaseid ja 4 lasti rukist.⁴⁴ Komtuurile müüs ta peamiselt mitmesuguseid kangaid, sealhulgas Brugge, Amsterdam ja Dortmundi kalevit, toorrauda, aga ka mitmesuguseid toiduaineid: lõhet, hülgepekki, Lissaboni õli, soola, pipart, safranit, võid, humalaid, Skåne ja Ålborgi heeringaid, kuivatatud turska, juustu, veini jne.⁴⁵ Ilmselt spetsiaalsete tellimustena hankis ta Overlackerile lisaks kangastele ja vürtsidele ka muid luksuskaupu, näiteks 1519. aastal (torni)kella, 1520. aastal (õli)lambi ja 1522. aastal kaks klaasakent – võimalik, et need olid vitraažid.⁴⁶ Kursi komtuurkond oli üks väiksemaid Saksa ordu haldusüksusi Liivimaal ja sealne komtuur ei kuulunud oluliste orduametnike hulka. Komtuurkonna majandamisest ja komtuuride tarbimisharjumustest on teada väga vähe, seetõttu pakub Lutke äriaraamat selle kohta vähemalt ajavahemiku 1519–1522 osas olulist täiendust.

1521. aastal müüs Lutke Pirita kloostri abtissile 20 künart laia linast kangast, mida arvatavasti kasutati abtissile ja õdedele alusrüüde õmblemiseks.⁴⁷ Kanga eest pidi aga maksma Kursi komtuur, mis tekitab küsimuse, kas komtuuril oli kloostriiga samuti mingi side.

Kuigi Lutke kaubavõrgustik polnud sugugi väike ja ta näib olevat aastate kaupa ajanud äri samade inimestega, mis viitab suhete püsivusele, hakkas tal 1520. aasta paiku minema kehvimini ja tal tekkisid järjest suuremad võlad. Millest tema hädad alguse said, on raske öelda, võimalik, et tegu oli mitme õnnetu asjaolu kokkulangemisega või võttis ta võlgu rohkem, kui suutis tagasi maksta. Tema äriaraamatutes ja ka Tallinna linnaraamatutes leidub mõningaid episoode, mis viitavad, et asjad ei läinud hästi, samas pole neist ühegi järele kirjutatud konkreetse kahju ulatust.

Näiteks on tal suhted sassi läinud Taani ja Norra kuninga Christian II (1513–1523) sekretäri Knut Nilssoniga. 1. veebruaril 1518 andis too Tallinna rae ees tunnistust, et kui Lutke eelnenud sügisel Stockholmi kaupa laevatas, peeti osa selle maksumusest kinni Lutke varasemate võlgade katteks, mis tal Knuti ees olid.⁴⁸ 1518. aasta novembris saatis Lutke oma abilise Hansu väikelaeva ehk kuudiga Aegna saarele, et ta müüks seal kuninga meestele⁴⁹ Vene karusnahku, ent kaup (4 dekkerit⁵⁰ nahku, 5 paari kingi ja 2 mantlit) olevat Hansult jõuga ära võetud.⁵¹ Sama aasta septembris oli Lõuna-Soomes Pernaja kihelkonnas tema kuudi ühes kaubaga kinni pidanud kohalik maafogt.⁵²

Võimalik, et osalt nende kahjude korvamiseks oli Lutke sunnitud järgmisel aastal oma kuudi 45 marga eest ära müüma, ostjaks keegi härra Erik Jonsen, kes aga maksis talle esialgu vaid

⁴¹ TLA, s. Af 29, fol. 8v, 75r.

⁴² TLA, s. Af 30, fol. 2v.

⁴³ Hermann Overlacker von Wischlingen. Vt tema kohta: Ritterbrüder im livländischen Zweig des Deutschen Ordens. Hrsg. v. L. Fenske, K. Militzer. Köln, 1993, lk. 497–498, nr. 650.

⁴⁴ TLA, s. Af 30, fol. 6r, 12v.

⁴⁵ TLA, s. Af 30, fol. 10r–14v, 18r–v.

⁴⁶ TLA, s. Af 30, fol. 11r (kell), 11v (lamp), 18v (aknad).

⁴⁷ TLA, s. Af 30, fol. 13v.

⁴⁸ TLA, s. Aa 7, fol. 150r.

⁴⁹ Kuninga meeste (*des konynges volcke*) all on ilmselt silmas peetud Christian II alamaid. 1518. aasta sügistorm paiskas Tallinna Taani kuningliku sõjalaeva Maria, mis vajas parandamist. Tallinna ajalugu I, lk. 188; J. H. Barfod. Flådens fødsel. København, 1990, lk. 148 (viite eest võlgnen tänu Juhan Kreemile). Mariat putitati Tallinnas, mistõttu on selgusetu, kas Aegnal olid selle laeva mehed või hoopis mõni teine seltskond.

⁵⁰ Dekker on pakendiühik, mis sisaldas kümmet pargitud nahka.

⁵¹ TLA, s. Af 29, fol. 56v.

⁵² TLA, s. Af 29, fol. 5v: in *Vynlant in Pernouwes soken*.

poole summast, jäädes teise poole võlgu.⁵³ 1519. aasta jaanuaris võttis ta Suurgildi oldermanni juuresolekul oma maja tagatisel 200 marka laenu, nagu tollal tavaks, 6-protsendilise aastaintressiga, kuusuures lepingu kohaselt pidi ta 12 marka aastas maksma Püha Väimu vaeste heaks.⁵⁴ Nii kuudi müük kui ka laen viitavad, et Lutkel oli vaja sularaha mõneks suuremaks äritehinguks.

Tõepoolest, 1520. aasta septembris ostis Lutke koos kellegi meister Davidiga Stockholmist 400 kuldna eest purjelaeva (*marsen schypp*), makstes esialgu välja küll vaid poole summast, kumbki 100 kuldnat.⁵⁵ Ülejäänud summa tuli neil maksta 1522. aasta miiklipäevaks. Mis oli saanud Lutke varasemast laevast, mis kuulus talle ja Hutterockile, pole teada. 1521. aasta juuni lõpus ostis Lutke oma kaaslinlaselt, kaupmees Helmich Fickelt pool laeva (*schep*) 200 marga eest, mille ta lubas aasta jooksul ära maksta.⁵⁶ Laev seisis parasjagu Lübeckis. Ostuga seoses tekkis Lutkel ka mitmeid koheseid kulutusi, nagu kipri palk (1 mark), proviant (õli, kalad, leib, tursk, pekk, õlu, sibulad) ja muu, ent need summad olid tühised võrreldes võlaga Fickele. Nagu selgub, polnud see tal ainuke.

8. juulil 1521 tuli Lutkel rae ees tunnistada, et tal on kaelas suured võlad: bürgermeister Mathias Depholtile (kes mäletatavasti elas tema naabermajas) võlgnes ta 500, raehärra Simon van Wernele 100 ja raehärra Johan Kockile 500 vana Riia marka. Võlgade katteks pani ta panti oma maja ja krundi koos kogu seal asuva liikumatu ja liikuva varaga.⁵⁷ Helmich Ficke nõuet selles seigas üldse ei mainita, mis viitab, et Lutke tegelik võlakoorem võis olla veelgi suurem kui 1100 marka. Ühtlasi paneb see arvama, et ta pidi olema väga hea suhtleja, et tal oli õnnestunud suurkaupmeestelt ja raehärradelt, kes kahtlemata polnud „eile sündinud“, nii suuri summasid välja rääkida.

16. märtsil 1522 laenas Lutke Kursi komtuurilt Hermann Overlackerilt 1600 marka, andes talle selle kohta pitseeritud võlakirja. Summa tuli tagasi maksta kahes jaos: jaagupi- ja mardipäevaks (25. juuli ja 11. november). Võla tagamiseks oli järjekordselt Lutke elumaja koos krundiga, tema küünid ja aed. Nähtavasti polnud komtuuril aimugi, et maja oli juba panditud Tallinna raehärradele, ja Lutke omakorda lootis, et kuuldused sellest võrdlemisi kaugel elava komtuuri kõrvu ei jõuagi.

Kirjeldatud mahhinatsioonide taustal saab ka selgeks, miks lasi Lutke 1522. aasta aprillis osa oma varast, sealhulgas oma kadunud naisele kuulunud ehted, tütrele määrata (vt. eespool). Küllap pelgas ta õigusega, et Anneke jääb puupaljaks ja kaasavaratuks, kui tal ei õnnestu oma võlgu klaarida. Kuna Lutke suri samal aastal, võib tagantjärele tarkusega nentida, et võlgadega ta hauda läkski. Nüüd on ka selge, miks Anneke ei pärinud Viru 22 maja. Lutke võlausaldajad müüsid selle ühes sisustusega 1523. aasta oktoobris raehärra Hinrick Widemani lesele Kerstinele.⁵⁸ Summat ei ole kinnistusraamatus, nagu sel ajal tavapärane, küll nimetatud, aga on väheusutav, et see oleks suutnud katta pooltki Lutke võlgadest.

Tõepoolest, 1523. aasta augustis tuli Tallinna rae ette oma õigust nõudma Kursi komtuur Overlacker koos Tallinna linnusekomtuuri Euert van Schureniga.⁵⁹ Komtuur nimetas kadunud Lutket sõnamurdlikuks meheks ja vandus Jumala ja tema pühakute nimel, et too oli talle võla katteks lubanud oma maja, aia, küünid, sadamas seisnud laeva ning kogu oma liikuva ja liikumatu vara.⁶⁰ Komtuur oli siiski hiljaks jäänud, sest kohalikud võlanõudjad olid ette jõudnud ja kadunukese varast polnud enam suurt midagi järel.

⁵³ TLA, s. Af 29, fol. 57r.

⁵⁴ TLA, s. Af 30, fol. 5r.

⁵⁵ TLA, s. Af 30, fol. 7r.

⁵⁶ TLA, s. Af 29, fol. 38v.

⁵⁷ TLA, s. Aa 7, fol. 176r.

⁵⁸ TLA, s. Aa 35b, fol. 179v.

⁵⁹ Eberhard von Schüren, Tallinna linnusekomtuuri asetäitja 1521–1522, linnusekomtuur 1523–1525. Ritterbrüder im livländischen Zweig, lk. 582, nr. 785.

⁶⁰ TLA, s. Aa 7, fol. 194r–v.

Pärandiloend ja kodune vagadus

Nagu eespool juba mainitud, tehti Lutke majas rae käsul inventuur 30. jaanuaril 1523. Pärandiloendist on säilinud nii mustand kui ka puhtand (ill. 2), kusjuures nende vahel esineb mõningaid väikseid erinevusi (vt. lisa).⁶¹ Kuna pärandiloendisse pandi kirja üksnes liikuv vara, saab dokumendi põhjal Viru 22 majast enesest üksnes pinnapealse ettekujutuse: nimetatud on köetavat eluruumi (*dornse*), keldrit ja pööningut. Ilmselt oli majas ka vähemalt üks kõrvalkamber: see on kirja pandud, ent siis maha tõmmatud, mistõttu võib oletada, et seal ei leidunud inventeerijate silmis midagi olulist.

Pärandiloendite uurimisel tuleb silmas pidada, et neisse ei pandud kirja sugugi kõiki majas leiduvaid esemeid, vaid eelkõige neid, mis olid kadunukese seisust ja vastava ajastu elustandardit arvestades väärtuslikumad ja mida oli lootust maha müüa. Enamasti algavad nimekirjad (vääris)metallesemetega, väärtuslikuks loeti mõistagi ka mööblit, valgusteid, maale ja teisi luksusesemeid.⁶²

Lutke varaloendi juures torkab esmalt silma, et Annekesele määratud rõivaid, ehteid ja mööblit, sealhulgas Lutke kirjutuslauda, seal kirjas pole: nähtavasti olid tütre eestseisjad need aegsasti kõrvale toimetanud. Võrdlemisi palju on nimetatud nõusid ja köögiriistu, ent need on valdavalt alamatest metallidest, hõbevara piirdus vaid ühe vaagna ja kahe lusikaga. Kummalisel kombel ei sisaldu loendis kadunukese riideid, mida teistes 16. sajandi algupoole varaloendites peaaegu alati mainitakse, ega ka tema tänaseni säilinud äriraamatuid. Arusaadavatel põhjustel ei leidunud majas ka sularaha.

Pööningult ja keldrist leidsid inventeerijad Lutke kaupu: katuse alt vilja ja nahku, keldrist külmashoidmist vajavat traani, hülgepekki ja turska.

Kui üldjoontes jätab Lutke kodu ühe kaupmehe kohta küllaltki askeetliku mulje, siis mõned varaloendis nimetatud esemed on oma aja kontekstis küllaltki harvaesinevad. Nimelt leidis Lutke eluruumis mitu kunstiteost või harduseset, mida saab siduda nn. koduse vagadusega: puidust nikerdatud krutsifiks, maalitud pilt Neitsi Maarja kuulutuse stseeniga, veel üks Maarja pilt või kuju, maalitud või nikerdatud Veronika räti⁶³ kujutis ja messingist püha vee nõu (vt. lisa). Võimalik, et nende hulka tuleb lisada ka „maalitud lõuend“, mille süžeed loendis paraku ei nimetata. Nii suurel hulgal religiooside esemeid ja pilte pole üheski teises 16. sajandi esimese kolmandiku pärandiloendis.⁶⁴ Pole küll välistatud, et mõni neist võis olla kellegi teise tellitud kaup, mida Lutkel polnud õnnestunud enne oma surma kliendini toimetada, ent nende asukoht eluruumis viitab siiski pigem sellele, et tegu oli Lutke enda ja tema perekonna jaoks soetatud hardusesemetega, mis olid usuteemaliste mõtiskluste visuaalseteks abivahenditeks, palvete objektideks ja teatud rituaalsete toimingute läbiviimiseks, nagu kodu piserdamine pühitsetud veega, et hoida sealt eemal kurje jõude.

Ilmikute kodune või isiklik vagadus, mis hiliskeskajal ja varauusajal oluliselt vormis perekonnaelu, on teema, mis on uurijate kõrgendatud huvi osaliseks saanud alles viimaste aastate jooksul.⁶⁵ Tallinnas on sellega seoses olnud eelkõige tähelepanu all arheoloogilistel kaevamistel

⁶¹ TLA, s. Bt 1, fol. 35r–35v (puhtand), fol. 34r–34v ja 36r (mustand).

⁶² Die Nachlaßverzeichnisse der deutschen Kaufleute 1702–1750, lk. 16; L. Suurmaa. Tallinna saksa kaupmeeste varaloendites inventeeritud laua- ja kööginõud kultuuriajaloo allikana 18. sajandil. – Vana Tallinn XV (XIX), 2004, lk. 16.

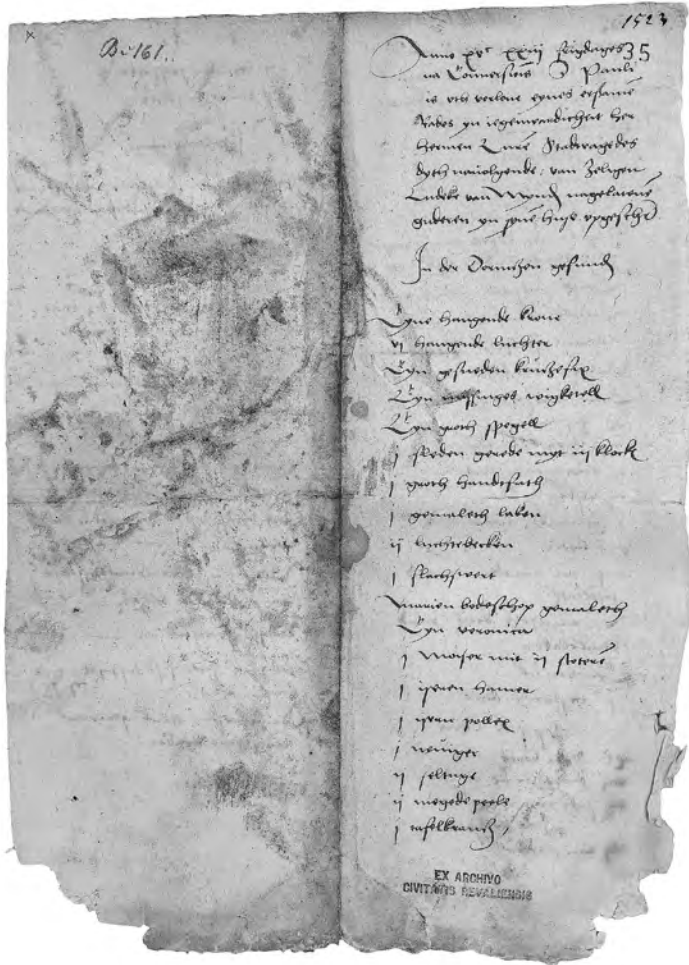
⁶³ Veronika rätt on kristlikus kunstis Kristuse näo kujutis, mis legendi kohaselt jäädvustus imekombel higrätile, mille Veronika ulatas risti kandvale Kristusele.

⁶⁴ Vrd. P. Ehasalu. Maalid ja graafika tallinlase elamus, lk. 60. Püha vee nõu ehk katelt (*wieketel*, *wigeketel*) on lisaks Lutkele nimetatud ka müntmeister Arent Koninki (1526) ja käsitöölise Hans Oldenhoueli naise (1530) pärandiloendis. TLA, s. Bt 1, fol. 76v, 149r.

⁶⁵ Vt. nt. Domestic Devotions in Medieval and Early Modern Europe. Ed. by S. Ryan. Basel, 2020; Domestic Devotions in Early Modern Italy. Ed. by M. Corry, M. Faini, A. Meneghin. Leiden, 2018; J. Kolpacoff Deane. Medieval Domestic Devotion. – History Compass 2013, vol. 11/1, lk. 65–76.

Lutke van Mindeni
pärandiloend, 1523.
TLA, s. Bt 1, fol. 35r.
Foto: Anu Mänd

leitud Saksa ja Madalmaade päritolu savikujukesed, mis kujutavad Jumalaema, Kristust ja pühakuid ning mis on alates 15. sajandi teisest poolest paiknenud linlaste koduses miljöös.⁶⁶ Pärandiloendid kui potentsiaalsed allikad jõukamate linlaste kodudes leiduvate hardusesemete (ja selle kaudu hardustoimingute) kohta vajavad tulevikus kindlasti süsteemset läbitöötamist.

Arvestades hiliskeskajal kulmineerunud Neitsi Maarja kultust, pole põhjust imestada, et Lutke kodus oli koguni kaks Jumalaema kujutatavat kunsteost. Ent nende kõrval leidis tema pärandi hulgas ka kaks evangeeliumiraamatut, mille puhul võis tegu olla 1522. aastal ilmunud Martin Lutheri piiblitõlkega. Sellele, et tegemist oli uudse kirjandusega, viitab asjaolu, et need kaks raamatut olid nende väheste asjade hulgas, mille juurde on juba pärandiloendi mustandis üles tähendatud, et neile on olemas ostjad. Üks evangeeliumiraamat müüdi 5 marga eest kaupmees Gert Hulshorstile, teine kaupmees Hans Tidinckhuseni lesele ja Roleffile (vt. lisa).⁶⁷ See osutab, kui suur oli 1522/23. aasta Tallinnas haritud ilmikute huvi saksakeelsete piiblitekstide vastu. Kahtlemata aitas vastavasisulise kirjanduse lugemine ette valmistada pinnast reformatsiooniideede levikuks linnakodanike hulgas. Omamoodi kõnekas on seegi, et Neitsi Maarja pilte koheselt müüdnud esemete hulgas nimetatud pole.

⁶⁶ E. Russow. Isikliku vagaduse ainelised jäljed. – Horisont 2019, nr. 2, lk. 54–58.

⁶⁷ Hilisema Suurgildi oldermanni Gert Hulshorsti ja 1521. aastal surnud Hans Tidinckhuseni kohta vt. T. Derrick. Das Bruderbuch der Revaler Tafelgilde (1364–1549), lk. 280, 318–320. Roleff oli Hans Tidinckhuseni abiline (*junge*), vt. TLA, s. Af 29, fol. 9r.

Lõpetuseks

Lutke van Minden jõudis Tallinnas tegutseda napilt 14 aastat. Tema elu kajastavate allikate hulk ja mitmekesisus jäävad kaugelt tagasihoidlikumaks kui mõnel edukamal ja sotsiaalsel redelil kõrgemale pulgale jõudnud kaupmehel, kellele sai osaks pikem elu, muljetavaldav karjäär, arvukas kaubapartnerite võrgustik, palju lapsi jne. Ajaloolased armastavad kesken-duda „rikastele ja ilusatele“, ent nende kõrval ei tohi ära unustada ka vähem edukaid ja vähem õnnelikke. Lutkest võib eriti tema viimaste eluaastate valguses jääda mulje kui häda-varesest või libeda jutuga sulist, kel õnnestus auväärsetelt linnakodanikelt ja Kursi komtuu-rilt hulk raha välja petta. Samas jätavad tema laevaostud mulje, et vaimusilmas nägi ta oma kaubanduslikku haaret pigem laienemas ja lootis, et tulevikus õnn pöördub. Kuidas mõjutasid tema elu varajane lesestumine, meessoost pärija puudumine ja aina kuhjuvad võlad, võib vaid aimata.

Lutke van Mindeni kodusest miljööst oleme seevastu paremini informeeritud kui enamiku tema kaasaegsete kaupmeeste omast, sest 16. sajandi esimesest veerandist on pärandiloendeid säilinud veel võrdlemisi vähe. Lutke kodus leiduvad religioossed pildid, esemed ja evangeeliu-miraamatud peegeldavad 1520. aastate üleminekuaja asjademaailma, kus põimusid katoliiklik ja luterlik. Äri ja vagadus ei vastandunud teineteisele, vaid kuulusid lahutamatuks kesk- ja varauusaegsete kaupmeeste ellu.

Lisa. Lutke van Mindeni pärandiloend

1523. aastal, Püha Pauluse pöördumise pühale järgnenud reedel [30. jaanuaril] kirjutati auväärt rae käsul [ja] kohtufoogti härra Hermen Lure juuresolekul üles järgmised õndsale Ludeke van Myndenile kuulunud esemed tema majas.

Dornsese leitud:

Üks kroonlühter
 6 laelühtrit
 Üks nikerdatud krutsifiks
 Üks messingist püha vee katel
 Üks suur peegel
 Ühe saani varustus 3 kellukesega
 Üks suur kätepesunõu
 Üks maalitud lõuend
 2 küünlalauda
 1 lahingumõök
 Üks väike kätepesunõu
 Maalitud [Neitsi] Maarja kuulutus
 Üks Veronika [räti kujutis]
 1 uhmer 2 uhmrinuiaga
 1 raudhaamer
 1 rauast sõjakirves
 1 puur (s. t. tööriist)
 2 [hobuse]rakmed
 2 [teenija]tüdruku peavõru
 1 serveerimisrõngas
 45 väikest ja suurt kannu⁶⁸
 4 messingist küünlajalga

⁶⁸ Mustandis on kannusid 44 (fol. 34r).

6 väikest ja suurt veinipudelit
 40 tinast [joogi]nõu
 6 liuda
 7 taldrikut
 12 soolatoosi
 Kapis 2 hõbelusikat koos muude väiksemate asjadega
 Üks hõbevaagen ja mõned veiniklaasid
 4 ahjuroopi Kõrvakamber

Graapeneid ja katlaid kokku 21
 Üks praepann
 2 ööpotti
 3 teenijatüdruku mantlit
 2 evangeeliumiraamatut
 3 praeresti
 1 maalitud Maarja pilt⁶⁹
 5 voodit
 4 paari käterätte ja laudlinu
 5 inglise tekki ja pingikatet
 1 õlletähker
 1 tikitud tekk

Pööningul

40 dekkerit sokunahku
 4 kuivatatud veisenahka
 9 kotti rukist

Keldris

3 vaati traani
 2 tündrit hülgepekki⁷⁰
 1 tünder turska

Majas⁷¹

Mõned raudpoldid, kaaluvihid ja muud rauast kraami.

Eespool kirjapandud asjadest [on] müüdnud järgmised:
 Hans Selhorstile 1 lahingumõök – 15 marka.
 Hinrick Frosselsile 1 suur küünlalaud 10 marga eest.
 Gert Hulshorstile väike küünlalaud – 5 marka.
 Gert Hulshorstile 1 evangeeliumiraamat 5 marga eest.
 Rolaffile koos Tidinckhuseni lesega üks evangeeliumiraamat 5 marga eest.
 Rolaffile 1 õlletähker 2 marga eest.
 Helmich Fickele 1 kirjutustahvel 6 killingi eest.
 Neile samadele laeva jaoks vajalikku rauakraami.

Artikkel on valminud Tallinna Ülikooli rahastatava teadusprojekti TF2119 raames.

⁶⁹ Originaalis 1 *gemalet margenbilde*, mis võib tähendada ka polükroomset skulptuuri. Umbes 1520. aastatest alates hakkas sõna *bild*, millega varem tähistati üksnes kuju, tähendama ka maalitud pilti.

⁷⁰ Mustandis järgneb sellele 2 tündrit liha, aga puhtandis seda pole.

⁷¹ Mustandis on 'majas' asemel 'pööningul'.